

SINTAKSĖS APRAŠYMO GALIMYBĖS IR UŽDAVINIAI

VITAS LABUTIS

§ 1. Akademinė „Lietuvių kalbos gramatika“ ženklina tam tikrą mūsų tradicinio gramatikos mokslo etapą, ir jo neįmanoma nei nutylėti, nei viso nuneigti. Nepagrįstos būtų ir išvados, jog tradicinis gramatikos mokslas jau esąs išsėmęs visas savo išgales, jog čia lyg ir nesą ko veikti. Kad taip nėra, rodo nauji įdomūs lietuvių kalbos ir kitų kalbų tradicinių sakinio dalių svarstymai [Sirtautas, 1976; Sirtautas, 1978; Beiträge, 1978; Дерячев, 1978]. Vis dėlto dabar pravartu pakalbėti ir apie kitokių sintaksės tyrimus; būtent sintaksės, nes šiuo metu kalbos mokslo centre atsidūrusios sudėtingiausios jos sferos – sintaksė ir semantika, ir vis dažniau pirmoji siejama su antrąja.

§ 2. Įsivaizduokime, kad būriui įvairių gramatinių mokyklų atstovų duodame apibūdinti tą patį sintaksinį elementą *skaitau knygas*. Atsakymų galėtume išgirsti maždaug tokių: 1) dvinaris (ar¹ vienanaris) sakiny su nepasakytu (numanomu) veiksmu, tariniu ir tiesioginiu papildiniu; 2) sakiny (ir /ar pasakymas²) su tema *skaitau* ir rema *knygas* (arba pagal intonaciją – atvirkščiai); 3) sakiny, kurio struktūrinė schema $N_n - V_f$ (ar $N_n - V_f - N_{ac}$ ³); 4) sakiny, kurio tiesioginiai sudaromieji (dėmenys) yra vardažodžio grupė – asmeninis įvardis (nulinis vienetas) ir veiksmožodžio grupė – *skaitau knygas*, turinti sudaromuosius *skaitau* ir *knygas*; 5) reliacinis subjekto – veiksmo – objekto sakiny (ar tiesiog objektinis sakiny); 6) veiksmožodinis žodžių junginys su daiktavardžio galininku; 7) tiesioginio objekto (objektinis) žodžių junginys (ar valdomasis žodžių junginys); 8) akcialinis veiksmas su savo pociensu (pacientu ar objektyvu); 9) propozicija⁴, kurioje teigiama apie mano skaitymą knygų (ar propozicinis veiksmožodis su dviviečiu predikatu); 10) keli sakiniai (ar vienas sakiny realizuotas keliais pasakymais): a) „dabar, kalbėjimo metu, skai-

¹ Su jungtuku *ar* pateiksime vienas kitą išskiriančius sprendimus (disjunkcijas), o to paties sprendimo variantus rašysime skliausteliuose arba su jungtuku *ir*.

² Lietuvių kalboje neturime nusistovėjusio termino pavadinti tam, kas rusų kalboje vadinama высказывание (vok. Aussage, angl. utterance).

³ N_n – vardažodžio vardininkas, N_{ac} – jo galininkas, V_f – veiksmožodžio asmenuojamoji forma.

⁴ Propozicijos sąvoką tarybinėje lingvistikoje yra aiškinęs S. Kacnelsonas, N. Arutiunova ir kt. [Качельсон, 1972, c. 141–142; Арутюнова, 1976, c. 21; Арутюнова, 1976, c. 46–54].

tau“: 1) „šitas (ne bet kokias) knygas“, 2) „nesvarbu, kokias knygas“, b) „jau kuris metas skaitau šitas (ar bet kurias) knygas“, c) „apskritai skaitau knygas – moku, sugebu, mėgstu jas skaityti“.

Visi tie skirtingi atsakymai (jų galėtų būti ir daugiau) turi pagrindo ar bent gali būti argumentuojami. Jų įvairovę sąlygoja ne tik tai, iš kurio taško, kuriuo aspektu, kuriais principais remiantis žiūrima į tą patį objektą, bet ir paties tiriamojo objekto sudėtingumas, daugiasklaidiškumas. Taigi sintaksinį aprašymą pirmiausia tam tikra linkme pakreipti gali bendrasis požiūris į kalbą ir į kalbėjimą, į kalbos turinį ir raišką, į kalbos sluoksniškumą.

§ 3. Kai F. de Sosiūras akcentavo kalbos kaip sistemos ir kalbos realizavimo (šnekos) tarpusavio ryšį ir kartu jų priešpriešą ir darė išvadą, jog kalbą kaip sistemą turinti tirti kalbos lingvistika, o šneką – šnekos lingvistika [Cочин, 1977, c. 56–58] (pastarajai jis skyrė maža dėmesio), sakinytis turėjo atsidurti arba kalboje, arba šnekoje. Atmetus visa kita, sakinį tik kaip kalbos sistemos vienetą nagrinėja generatyvinė transformacinė gramatika. Vėl iškėlus ir šnekos tyrimo svarbą (A. Martinė, E. Koserijus, P. Skalička, A. Leontjevas ir kt.), į sakinį imta žiūrėti pirmiausia (ar vien tik) kaip į šnekos vienetą. Šiuo metu tarybinėje kalbotyroje įsigali dialektinis požiūris, jog kalba ir šneka santykiaujančios kaip esmė ir reiškinytis: „kalba kaip apibendrintų potencialių ženklų ir jų junglumo modelių sistema ir šneka (речь) kaip kalbos manifestacijos reali forma, konkreti tos sistemos realizacija“ [Уфимцева, 1976, c. 35]. Išlaikant prieš akis dvipusį kalbos ir šnekos egzistavimą, bet ir netarantinant jų, išsamiai kalbą galima aprašyti tik imant ir iš vienos, ir iš kitos pusės⁵. Kalbos ir šnekos santykis ryškiai atsispindi sakinyje, todėl sakinytis yra ir kalbos vienetasis, ir šnekos vienetasis (galima čia jį vadinti pasakymu ar tiesiog šnekos sakiniu), ir sakinį taip pat galima tirti ir nuo šnekos, ir nuo kalbos, bet abiem atvejais būtina išlaikyti dialektinį abiejų kalbos pusių sakinio vieningumą. Tačiau kurie požymiai būdingi sakiniui pirmiausia kaip šnekos vienetui ir kurie tik kaip kalbos vienetui, vienos nuomonės nėra: aktualioji skaida, funkcinė sakinio perspektyva, į kontekstą įjungiančios jį priemonės – greičiausiai tik šnekos vieneto ypatybės. Ar sakiniui kaip kalbos sistemos vienetui skirtina tik gramatinė struktūrinė formulė (jo modelis), ar (labiau tikėtina) kalboje operuotina visu iš konteksto išimtu sakiniu (pagal V. Zveginčevą – „pseudosakiniu“), nėra išspręsta.

Ne mažiau problemiškas ir žodžių junginio supratimas. Iš esmės žodžių junginys įeina į sakinį kaip jo sudedamoji dalis, todėl šiuo atžvilgiu žodžių junginys priklauso ir kalbai, ir šnekai. Tačiau atributiniai žodžių junginiai, būdami artesni žodžiai, matyt, vienaip santykiauja su kalbos sakiniu, o vadinamieji reliaciniai junginiai – kitaip. Kartais žodžių junginių sferą ir mėginama riboti tik atributiniais ir nelaisvaisiais junginiais ir kalbama apie neapibrėžtą ar net dviprasmę žodžių jungi-

⁵ Remdamasis E. Koserijumi, tokią išvadą daro ir J. Vanikovas [Ванников, 1979, c. 16–17].

nių padėtį sintaksėje [Звегинцев, 1976, c. 129]. Kol nenustatytas žodžių junginio santykis su sakiniu kaip kalbos ir kaip šnekos vienetu, su sakinio gramatine ir ypač semantine struktūra, nėra ko stebėtis, jeigu vėl pasigirsta balsų, jog žodžių junginių atskiras tyrimas iš viso neturįs pagrindo [Фоменко, 1975]⁶. Lietuvių kalbos gramatikos moksle žodžių junginio ir sakinio santykio klausimai dažnai iš viso apeinami⁷.

§ 4. Nagrinėdami net ir konkretų sintaksės reiškinį, susiduriame su viena iš pagrindinių kalbotyros problemų – kalbos raiškos ir turinio santykiu. Sintaksėje jis ypač komplikuotas.

Kalbos raiška sintaksėje dažniausiai suprantami du dalykai: 1) tam tikro turinio perteikimas garsiniais (ar grafiniais) ženklais – remiamasi semiotiniu (ženklų) principu, 2) tam tikro turinio reprezentacija (atstovavimas) žodžių formomis, tarnybiniais žodžiais, žodžių tvarka ir pan. – suprastintai tai galima vadinti reprezentacija sintaksinėmis žodžių formomis [Золотова, 1977, c. 67]. Čia remiamasi kalbos funkcionavimo principu. Iš tradicijos sintaksėje daugiausia dėmesio skiriama antrajam supratimui.

Vienas iš daugelio galimų požiūrių į kalbos turinį sintaksėje – laikyti juo visą informaciją (apie tikrovės dalykų padėtį, apie kalbantįjį asmenį, apie kalbos sandarą), kurią gauname iš sintaksinėmis žodžių formomis reprezentuojamo kalbos vieneto. Nenagrinėsime to turinio apibūdinimo ir skaidymo problemų, jo vertinimo denotatiniu, komunikaciniu ir struktūriniu atžvilgiu – čia didelė nuomonių, sąvokų ir terminų įvairovė⁸. Pacituosime tik vieną požiūrį: „Reikšmės teorijoje, ypač taikant gramatikai, gali būti skiriamos dvi kryptys: 1) semantika tiriama nediferencijuotai, ji statoma priešais sintakse, kuri traktuojama kaip kažkas formalaus, arba ištiesai gramatikai, 2) semantikoje skiriasi įvairūs aspektai ir lygiai, skiriamos gramatinių priemonių ir mąstymo kategorijų kalbinės reikšmės, daromas skirtumas tarp kalbinės semantikos ir prasmės („смысл“)“ [Бондарко, 1978, c. 43].

Neišspręstas ir leksinės su gramatine, o jos viduje morfologinės ir sintaksinės semantikos santykis. Sintaksine semantika galima laikyti tas reikšmes, kurias žodis

⁶ Dėl J. Fomenkos mėginimo revizuoti tradicinę koncepciją, kad žodžių junginys turi kalbinę prigimtį, žurnale „Филологические науки“ vyko diskusija [plg. Кобрин, Авербух, 1979, c. 86–90].

⁷ Pavyzdžiui, „Lietuvių kalbos gramatikoje“ (t. 3) išsamiai kalbama apie žodžių junginius ir apie sakinio dalis, tačiau neaiškinama nei ar yra skirtumas tarp vadinamojo predikatinio junginio ir sakinio, nei kodėl predikatiniai junginiai atskirai nenagrinėjami. Teiginį „Predikatiniai junginiai visada sudaro sakinius“ (p. 9) galima suprasti ir kaip dviejų vienetų tapatybę, ir kaip vieno vieneto įėjimą į kito sudėtį. Apie žodžių junginio ir sakinio santykį ten užsimenama, kalbant apie prijungiamuosius žodžių junginius. Tiesa, kad prijungiamuosius žodžių junginius nuo sakinio skiria neturėjimas predikatyvumo, modalumo ir sakinio intonacijos, tačiau predikatyvumo ir modalumo sąvokos taip pat reikalingos aiškinimo.

⁸ Savo studijoje apie reikšmės struktūrą P. Votjakas sako, kad ir dabar tebėra aktualus S. Ulmano (S. Ulmann) teigimas, jog „Reikšmė yra vienas iš dviprasmiškiausių ir prieštaringiausių terminų kalbos teorijoje“ [Wotjak, 1971, S. 21].

(ar jo forma) gauna, jungdamasis su kitais žodžiais ir sudarydamas komunikacijos vienetą – sakinį, o sakinio sintaksinė semantika apima jį sudarančių žodžių formų sintaksinės semantikos struktūrą ir jam kaip komunikacijos vienetui būdingą semantiką⁹. „Semantinė sakinio struktūra mūsų traktuojama, – rašo N. Arvatas, – kaip predikatumo pagrindu organizuotas prasminis kompleksas, kuris yra semanti- nių komponentų tarpusavio sąveikos rezultatas, atspindintis nekalbinės tikrovės elementų ryšius“ [Arbat, 1979, c. 56]. Praktiškai sintaksinėje semantikoje svarbiausia sintagminių (ar sintaksinių) santykių reikšmės (tie santykiai negalimi be santykiaujančių vienetų) ir su sakinio predikatyvumu susijusių kategorijų reikšmės.

§ 5. Sintaksiniam aprašymui labai aktualus krypties klausimas. Vis dėlto, mūsų manymu, pernelyg kategoriška teigti, kad „gramatiniuose tyrinėjimuose ir galimi tik šie du keliai – vienas nuo reikšmės prie formos, kitas atvirkščias – nuo formos prie reikšmės. Tertium non datur“ [Paulauskienė, 1979, p. 16]. Pirma, išsamus aprašymas reikalauja ne tų dviejų kelių disjunkcijos, o konjunkcijos – t. y. nagrinėti ir nuo reikšmės, ir nuo formos [Sirtautas, 1978, p. 7]. Taip gramatinė analizė mėginta organizuoti „Lietuvių kalbos gramatikos“ trečiajame tome: žodžių junginių skyriuje užsibrėžiama eiti nuo formų prie reikšmių, o sakinio dalių skyriuje – nuo reikšmės (tiksliau – nuo funkcijų) prie formų, tačiau nei vienur, nei kitur to principo griežtai nesilaikoma. Antra, galimi daliniai aprašymai – vien turinio ar vien formos reiškiniai, kur turinio ir formos santykis nustumiamas į šalį. Kaip žinome, amerikiečių deskriptyvinė mokykla mėgino aprašinėti gramati- nių vienetų klases vien formaliai, pagal jų distribuciją, ignoruodama reikšmę, o semantinių universalijų (ar mąstymo kategorijų) nustatinėtojai „dirba“ vien turi- nio srity, visai ar beveik nekreipdami dėmesio į konkrečios kalbos gramatinės for- mas¹⁰.

Gramatinio nagrinėjimo krypties pasirinkimas nebūtų tokia svarbi metodo- loginė problema, jeigu, eidami ar vienu, ar kitu keliu, gautume tą patį rezultatą – išsamų gramatinės (formaliosios) ir semantinės sandaros vaizdą. Deja, dėl kal- bos ženklų (ar apskritai kalbos elemento) asimetrijos [Карцевский, 1965, c. 85–90], tai yra todėl, kad turinio ir raiškos vienetai nesutampa pagal santykį 1 : 1, abiejų pusių segmentavimas (skaidymas) nėra visai toks pat: vienu atveju gauname iš- samesnę formaliosios gramatinės struktūros, kitu – semantinės struktūros vaizdą. Štai dėl ko išsamiai sintaksę aprašyti galima tik iš abiejų pusių. Ir dar būtina turėti prieš akis turinio ir formos dialektinį ryšį, nes kalbos turinys be formos nėra tikra žmonių kalba, o forma be turinio yra beprasmi.

⁹ O. Moskalskaja sintaksinės semantikos sąvoką sieja su referenciniu (denotatiniu) reikšmės principu ir jį nepriima sintagminio lygio kategorijų [Москальская, 1977, c. 14–15].

¹⁰ Manoma, kad abiejų kryptių aprašymas nebūtinai ir generatyvinei gramatikai [Eliason, 1978, p. 59–60].

§ 6. Daugelyje dabartinių gramatikos tyrimų kalba vertinama kaip kelių lygių (ir /ar/ pakopų ar rangų) hierarchinė struktūra. Iš dažniausiai skiriamų foneminio (fonetinio), morfeminio, leksinio (lekseminio) ir sintaksinio (sintakseminio) lygių ypač sudėtingas yra pastarasis, kuriame savo ruožtu išžiūrėti vėl keli lygiai (vadinami ir tiesiog lygiais, pakopomis, rangais).

Tarybinėje kalbotyroje mintį apie du sakinio lygius – sintaksinį ir loginį-gramatinį – yra kėlęs V. Panfilovas [Panfilov, 1961]. Pagarsėjęs F. Danešo straipsnis [Daneš, 1964], kuriame skiriami trys sakinio lygiai – struktūrinis, semantinis ir komunikacinis. Jie ne visų vienodai suprantami [Daneš, 1971, p. 127–144; Lyons, 1977, p. 373]. Kartais tų lygių nurodoma dar daugiau [Langacker, 1976, p. 329]. Turbūt čia nedaroma aiškaus skirtumo tarp bendrųjų kalbos lygių ir specifinių sakinio pakopų (aukštų, rangų), taip pat tarp jų aprašymo aspektų ar principų.

Daug ginčų kėlė ir tebekelia generatyvistų (ir ne tik jų) skiriama paviršinė ir giluminė sakinio struktūra. Paviršinė sakinio struktūra paprastai laikomas arba realus sakiny su visa savo leksika, arba vien formalioji gramatinė to sakinio struktūra. Giluminė struktūra suprantama nevienodai. Verta dėmesio ši sąvoka, kai ji siejama su gilumine, arba invariantine, sakinio semantika [Бархударов, 1973, c. 54–55], o ne kai giluminė struktūra suprantama kaip sintaksinio aprašymo aspektas, sąlygojās jo semantinę interpretaciją, ir paviršinė sakinio struktūra – kaip aspektas, kuris sąlygoja jo fonetinę formą [Chomsky, 1966, p. 7]¹¹.

Nė vienos pakraipos generatyvistai nėra kaip reikiant įvertinę paviršinės sakinio struktūros semantikos.

Mūsų manymu, sintaksėje būtina skirti ikikomunikacinę, arba reliacinę, žodžių formų ir žodžių junginių pakopą (ar polygį) ir komunikacinę – sakinio pakopą, kurios abi gali būti tiriamos įvairiais aspektais.

§ 7. Neišleidžiant iš akių dviejų kalbos planų (formos ir turinio) ir sintaksės pakopų, galima kalbėti, pavyzdžiui, apie tokius jos tyrimo aspektus: 1) ikikomunikacinės formaliosios gramatinės struktūros – sintaksiškai reikšmingų žodžių klasių ir jų formų (*skaitau knygas* – tranzityvinio veiksmažodžio *skaityti* junginio su galininku (žr. § 2 6) viena iš realizacijų, plg. *skaityti, skaitau, skaitė, skaitant... knyga, -as*)¹², 2) komunikacinės formaliosios struktūros – sakiniui būdingų formų (*skaitau knygas* – $N_n - V_f - N_{ac}$ (§ 2, 3) su čia realizuota tranzityvinio veiksmažodžio esamojo laiko vns. 1 asm. forma ir daiktavardžio dgs. gal.), 3) loginio komunikacinio (*skaitau knygas* – tarinys su atskirai nepasakytu veiksniu ir tiesioginiu papildiniu (§ 2, 1), 4) komunikacinės perspektyvos (*skaitau* –

¹¹ Visai neigiamai į giluminę struktūrą žiūri V. Solncevas ir kt. [Солнцев, 1976, c. 13–25].

¹² Mintį kalbos sistemos junginius žymėti pagal funkciškai neutraliausias gramatinės formas (pavyzdžiui: bendratis su vns. gal.), o realius šnekos junginius – pagal pavartotas formas inspiravo viena žodinė Jono Balkevičiaus pastaba.

tema, *knygas* – rema (§ 2, 2), 5) sintagminių (tiksliau – sintaktinių) santykių paviršinės semantikos (pagal vieną abstrakcijos laipsnį *skaitau knygas* – tranzityvio veiksmo ir jo tiesioginio objekto junginys (konstrukcija) (§ 2, 7), pagal kitą – akcialinio veiksmo ir jo pacienso (objektyvo) junginys (§ 2, 8), o pavyzdžiui, *vėjo užimas* – atributinis junginys), 6) sintagminių santykių giluminės struktūros (*vėjo užimas* – subjektinis junginys), 7) paradigminių santykių (*skaitau knygas* yra keli sakiniai, § 2, 10), 8) propozicinės semantikos (*skaitau* – dvivietis (loginis) predikatas su realizuotu vienu argumentu (§ 2, 9) arba „mano skaitymas knygu“).

Šitie aspektai nėra vieno galo: vieni daugiau lemiami aprašomojo objekto savybių, kiti daugiau priklauso nuo tyrinėtojo koncepcijų ar išėties taško, todėl reliatyvus, žinoma, ir tų aspektų kiekis, ir jų atribojimas vieno nuo kito, taip pat nuo kalbos lygių. Tiesą sakant, dar gali būti statoma priešais kalbos analizės kryptis – nuo stambesnių vienetų prie jų sudedamųjų dalių ir kalbos sintezės – nuo smulkesnių sudedamųjų dalių prie vis sudėtingesnių vienetų [Hetzron, 1974].

§ 8. Iš šių pastabų matyti, kokios gilios ir plačios sintaksės marios. Nėra ir, dialektiškai žiūrint, ir būti negali tokios sintaksinės teorijos, kuri vienintelė turėtų visų sintaksės problemų sprendimo raktą. Pagal dabartinę sintaksės būklę skeptiškai žiūrime ir į norus imti ir paprastai sujungti įvairių, kartais tiesiog priešingais principais paremtų sintaksės tyrimų išvadas. Matyt, tuo tarpu reikia įvairių konkrečių sintaksės aprašymų, kuriuose būtų einama prie kalbos gramatinės sandaros iš kelių pusių ir vertinama ji skirtingais aspektais. Jeigu sujungiami keli aprašymo aspektai ir pasiremiami kelių gramatikos mokyklų metodais kaip tam tikra pagalbine priemone ar net jeigu apibendrinama viena kita skirtingų tyrimų racionali mintis, tai dar nėra kažkokia apibendrinta teorija.

Beje, pripažįstant įvairių kryptių, įvairiais aspektais imamų aprašymų galimybę, nereiškia, kad jie, mūsų akimis, visai vienodos vertės, vienodo gerumo.

§ 9. Kas šiuo metu aktualiausia lietuvių kalbos sintaksės mokslui? Manytume, kad reikia: 1) tobulinti ir gilinti tradicinį dabartinės lietuvių kalbos sintaksės mokslą; 2) imtis rimtai tirti tarmių sintaksę (šios srities turime tik vieną Jono Šukio disertaciją) ir apskritai šnekamosios kalbos sintaksę; 3) kurti istorinę lietuvių kalbos sintaksę (pamatai yra – Vytauto Ambrazo, Ernesto Frenkelio, Jono Palionio ir kt. darbai); 4) tipologiškai gretinti lietuvių kalbos sintaksės faktus su kitų kalbų faktais; ypač neatidėliotina rašyti lietuvių ir rusų kalbų tipologinę sintaksę (plg. Kazio Musteikio „Gretinamąją rusų ir lietuvių kalbų morfologiją“); 5) tirti ir aprašyti lietuvių kalbos sintaksės pakopas įvairiomis kryptimis, įvairiais principais ir aspektais; 6) tirti semantinę sintaksinę struktūrą (sintaksinę semantiką); 7) įsitraukti į teorinių sintaksės klausimų svarstymus¹³.

¹³ Straipsnis parašytas 1979 m. Jame nepasinaudota kapitalinio darbo „Русская грамматика“ (M., 1980) požiūriu į sintaksės objektą.

ВОЗМОЖНОСТИ И ЗАДАЧИ СИНТАКСИЧЕСКОГО ОПИСАНИЯ

Резюме

Разные оценки одного и того же синтаксического факта объясняются не только разным подходом к этому конкретному факту, но и сложностью, многогранностью, многоаспектностью самого синтаксического явления, а также позицией исследователя в решении таких общетеоретических вопросов, как соотношение языка и речи, соотношение плана содержания и плана выражения, признание тех или иных уровней (ярусов) в языке и в речи. На основе упомянутых общих положений отмечаются следующие возможные аспекты исследования и описания синтаксиса: 1) условно-докоммуникативный формально-структурный синтагматически релевантных классов слов и словоформ; 2) реализованных в речи синтаксических форм и конкретных словосочетаний; 3) коммуникативный формально-структурный так называемых структурных схем предложения; 4) функционально-коммуникативный — членов предложения; 5) коммуникационной перспективы предложения; 6) поверхностной семантики синтагматических отношений; 7) глубинной семантики синтагматических отношений (и/или предикатно-аргументных отношений); 8) парадигматических (в том числе и деривационных) отношений.

Формулируются основные задачи исследования синтаксиса литовского языка на данном этапе: дальнейшее совершенствование традиционной синтаксической науки, исследования семантической структуры предложения, теоретическое изучение синтаксиса в разных аспектах, исследование синтаксиса диалектов, создание исторического синтаксиса литовского языка, исследование синтаксиса в сопоставительно-типологическом плане и др.

LITERATŪRA

Beiträge, 1978 — Beiträge zu Problemen der Satzglieder. Linguistische Studien / Herausgegeben von G. Helbig. — Leipzig, 1978.

Chomsky, 1966 — Chomsky N. Topics and Meaning of Generative Grammar. — In: Current Trends in Linguistics. Theoretical Foundations. The Hague—Paris, 1966, vol. 3, p. 7.

Daneš, 1964 — Daneš F. A Three-Level Approach to Syntax. — Travaux linguistiques de Prague, 1964, 1.

Daneš, 1971 — Daneš F. On Linguistic Strata (Levels). — Travaux linguistiques de Prague, 1971, 4.

Eliason, 1978 — Eliason S. Directionality in Lexical Signs: Remarks of Emergence of a Theoretical Concept. — Studia Linguistica. Lund, 1978, vol. 32, No 1—11, p. 59—60.

Langacker, 1976 — Langacker R. W. Semantic Representations. — Foundations of Language, 1976, vol. 14, No 3, p. 329.

Lyons, 1977 — Lyons J. Semantics. — Cambridge University Press, 1977, vol. 2, p. 373.

Paulauskienė, 1979 — Paulauskienė A. Gramatinės lietuvių kalbos veiksmažodžio kategorijos. — V., 1979, p. 16.

Sirtautas, 1976 — Sirtautas V. Sakinio dalys. — Šiauliai, 1976.

Sirtautas, 1978 — Sirtautas V. Pagrindinių sakinio dalių derinimas (vientisinio sakinio gramatinės struktūros analizė). — V., 1978.

Wotjak, 1971 — Wotjak G. Untersuchungen zur Struktur der Bedeutung. — Berlin, 1971, S. 21.

Арват, 1979 — Арват Н. Н. О семантике предложения. — ФН, 1979, № 5, с. 56.

Арутюнова, 1976 — Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. — М., 1976, с. 21.

Арутюнова, 1976 — Арутюнова Н. Д. Понятие пропозиции в логике лингвистике. — Изв. АН СССР. Сер. лит.-ры и языка, 1976, т. 35, № 1, с. 46—54.

Бархударов, 1973 — Бархударов Л. С. О поверхностной и глубинной структуре предложения. — ВЯ, 1973, № 3, с. 54–55.

Бондарко, 1978 — Бондарко А. В. Теория значения и трактовка категории залога. — В кн.: Проблемы теории грамматического залога. Л., 1978, с. 43.

Ванников, 1979 — Ванников Ю. В. Синтаксис речи и синтаксические особенности русской речи. — М., 1979, с. 16–17.

Дегтярев, 1978 — Дегтярев В. И. Члены предложения. — В кн.: Семантическая структура предложения. Ростов-на-Дону, 1978.

Звегинцев, 1976 — Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи. — М., 1976, с. 129.

Золотова, 1977 — Золотова Г. А. К дискуссии о соотношении синтаксиса и семантики. — В кн.: Вопросы романо-германской филологии... М., 1977, вып. 112, с. 67.

Кацнельсон, 1972 — Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление. — Л., 1972, с. 141–142.

Карцевский, 1965 — Карцевский С. Об асимметричном дуализме лингвистического знака. — В кн.: Звегинцев В. А. История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. М., 1965, т. 2, с. 85–90.

Кобрин, Авербух, 1979 — Кобрин Р. Ю., Авербух К. Я. Еще раз о словосочетаниях. — ФН, 1979, № 5, с. 86–90.

Москальская, 1977 — Москальская О. И. О предмете синтаксической семантики. — В кн.: Вопросы романо-германской филологии. Синтаксическая семантика. М., 1977, вып. 112, с. 67.

Панфилов, 1961 — Панфилов В. З. Грамматика и логика. — М., 1961.

Солнцев, 1976 — Солнцев В. М. Относительно концепции „глубинной структуры“. — ВЯ, 1976, № 5, с. 13–23.

Соссюр, 1977 — Соссюр Ф., де. Труды по языкознанию. — М., 1977, с. 56–58.

Уфимцева, 1976 — Уфимцева А. А. Семантический аспект языковых знаков. — В Принципы и методы семантических исследований. М., 1976, с. 35.

Фоменко, 1975 — Фоменко Ю. В. Является ли словосочетание единицей языка? — ФН, 1975, № 6.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Lietuvių kalbos katedra

Įteikta
1979 m. gruodžio 6 d.